

Trgovina ljudima predstavlja naročito tip migracije koji u velikoj meri uključuje zlostavljanje. Milenijumskom deklaracijom Države su odlučile da preduzmu mere kako bi se obezbedilo poštovanje i zaštita prava migranata, kao i da pojačaju svoje napore u borbi protiv trgovine ljudima.

Dokument *Preporučeni principi i smernice za pitanja ljudskih prava i trgovine ljudima* koji predstavlja dodatak izveštaju koji sam podnela Ekonomskom i socijalnom savetu (E/2002/68/Dodatak 1), izrađen je kako bi se obezbedila praktična uputstva za kreatore politike koja se zasnivaju na poštovanju prava, a u domenu prevencije trgovine ljudima i zaštite žrtava. Svrha ovog dokumenta jeste da poboljšaju i omoguće integrisanje modela poštovanja ljudskih prava u nacionalne, regionalne i međunarodne zakone, politike i procedure iz domena borbe protiv trgovine ljudima.

Principi i smernice služe kao okvir i referentni dokument u radu Kancelarije Visokog komesara za ljudska prava u borbi protiv trgovine ljudima. Savetujem Državama i međuvladinim organizacijama da koriste *Principe i smernice* u svom radu na prevenciji trgovine ljudima i zaštiti prava žrtava trgovine ljudima.

Meri Robinson

Visoki komesar za ljudska prava

Preporučeni principi za pitanja ljudskih prava i trgovine ljudima¹

Primat ljudskih prava

1. Ljudska prava osoba koje su žrtve trgovine ljudima biće u fokusu svih napora koji se preduzimaju u prevenciji i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti, pomoći i pružanju nadoknade žrtvama.

¹ Termin „trgovina ljudima,“ onako kako se koristi u ovim Principima i smernicama, odnosi se na vrbovanje, transport, transfer, skrivanje ili prijem lica, uz pomoć pretnje ili uz upotrebu sile ili druge vrste prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe moći ili ranjivosti ili davanja ili primanja finansijske nadoknade ili druge vrste koristi kako bi se dobio pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, a zarad eksploatacije. Eksploatacija u najmanju ruku podrazumeva eksploataciju prostitucije drugih lica ili druge oblike seksualne eksploatacije, prinudni rad ili usluge, ropstvo ili njemu slične aktivnosti, potčinjenost ili uklanjanje organa. Izvor: Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i decom, koji je dopuna Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (Član 3 (a)).

2. Države su obavezane međunarodnim pravom da sa dužnom pažnjom deluju kako bi sprečile trgovinu ljudima, da vrše istragu i sude trgovcima ljudima, kao i da pomognu žrtvama trgovine i zaštite ih.
3. Mere borbe protiv trgovine ljudima neće nepovoljno uticati na ljudska prava niti dostojanstvo osoba, naročito ne na prava onih koje su žrtve trgovine ljudima, niti prava migranata, interno raseljenih lica, izbeglica ili lica koja traže azil.

Prevenција trgovine ljudima

4. Strategije za prevenciju trgovine ljudima biće usmerene ka borbi protiv potražnje koja je osnovni uzrok trgovine ljudima.
5. Države i međuvladine organizacije postaraće se da njihove intervencije deluju na faktore koji uvećavaju podložnost trgovini ljudima, kao što su nejednakosti, siromaštvo i sve vrste diskriminacije.
6. Države će se sa dužnom pažnjom posvetiti identifikovanju i iskorenjivanju učešća ili saučesništva činilaca javnog sektora u slučajevima trgovine ljudima. Protiv svih javnih zvaničnika za koje se sumnja da su umešani u trgovinu ljudima mora se pokrenuti istraga, mora im se suditi, a ukoliko se utvrdi njihova krivica, moraju biti i adekvatno kažnjeni.

Zaštita i pomoć

7. Žrtva trgovine ljudima neće biti hapšena, optužena niti će joj se suditi zbog nezakonitog ulaska ili boravka u zemlji tranzita ili destinacije, niti za njihovu umešanost u nezakonite aktivnosti ukoliko je ta umešanost direktna posledica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.
8. Države će se postarati da žrtve trgovine ljudima budu zaštićene od dalje eksploatacije i štete i dobiju pristup adekvatnoj fizičkoj i psihološkoj nezi. Ovakve zaštita i nega ne smeju se uslovljavati sposobnošću i spremnošću žrtve da sarađuje u sudskom postupku.
9. Žrtvama trgovine ljudima biće pružana pravna i druga pomoć tokom čitavog trajanja svakog krivičnog, parničnog ili drugog postupka koji se pokreće protiv osoba osumnjičenih za trgovinu ljudima. Države će pružiti zaštitu i privremene boravišne dozvole žrtvama i svedocima tokom trajanja sudskog postupka.
10. Deca koja su žrtve trgovine ljudima biće kao takva i kvalifikovana. Njihovi najbolji interesi će uvek biti od izuzetnog značaja. Deci koja su žrtve trgovine ljudima biće pružene odgovarajuća pomoć i zaštita. Treba u potpunosti uzeti u obzir njihovu naročitu ranjivost, prava i potrebe.

11. Bezbedan (i koliko je to moguće, svojevoljan) povratak mora se garantovati žrtvama trgovine ljudima zemlje prijema i zemlje porekla. Žrtvama trgovine ljudima treba ponuditi zakonite alternative za povratak u otadžbinu u slučajevima kada je razumno zaključiti da takav povratak predstavlja ozbiljan rizik po njihovu bezbednost ili bezbednost njihovih porodica.

Kriminalizacija, kažnjavanje i obeštećenje

12. Države će uspostaviti odgovarajuće pravne i druge mere neophodne kako bi se trgovina ljudima, komponenta dela² i sa njom povezano ponašanje propisali kao krivična dela.³

13. Države će efikasno istraživati, krivično goniti i sudski rešavati trgovinu ljudima uz komponentna dela i sa njom povezano ponašanje, bez obzira na to da li su ta dela počinjena od strane državnih ili nedržavnih činilaca.

14. Države će obezbediti da, prema nacionalnim zakonima i sporazumima o ekstradiciji, trgovina ljudima uz komponentna dela i sa njom povezano ponašanje predstavlja delo podložno ekstradiciji. Država će obezbediti da se odgovarajuće procedure izručenja vrše prema međunarodnom zakonu.

15. Delotvorne i srazmerne kaznene mere primenjivaće se na pojedince i pravna lica koja se smatraju krivim za trgovinu ljudima ili njena komponentna dela i prekršaje povezane sa istim.

16. Države će u odgovarajućim slučajevima zamrznuti i konfiskovati imovinu pojedinaca i pravnih lica uključenih u trgovinu ljudima. Koliko je to moguće, konfiskovanu imovinu treba koristiti za podršku i nadoknadu žrtvama trgovine ljudima.

17. Države će osigurati da sva lica koja su bila predmet trgovine imaju pristup delotvornom i odgovarajućem pravnom leku.

² U ovim Principima i smernicama, termini „komponentna dela“ i „komponentni prestupi“ trgovine ljudima uključuju: vrbovanje, prevoz, prebacivanje, skrivanje ili primanje lica preko osamnaest godina starosti putem pretnje silom ili upotrebe sile, prinude, otmice, prevare, obmane u cilju eksploatacije. Vrbovanje, prevoz, prebacivanje, skrivanje ili primanje lica ispod osamnaest godina starosti predstavlja „komponentno delo“ i „komponentni prekršaj“ trgovine decom. Izvor UN Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i decom, Dodatak Konvenciji o transnacionalnom organizovanom kriminalu, član 3(a) i 3 (c).

³ Za ove principe i smernice ponašanje i prekršaj koji se „odnosi“ na trgovinu ljudima uključuje: eksploataciju prostitucije drugih lica ili druge oblike seksualne eksploatacije, prinudni rad ili službu, ropstvo ili odnos sličan ropstvu. Izvor: UN Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i decom, Dodatak Konvenciji o transnacionalnom organizovanom kriminalu, član 3(a).

Preporučene smernice o ljudskim pravima i trgovini ljudima

Smernica 1: Unapređenje i zaštita ljudskih prava

Povrede ljudskih prava su i uzrok i posledica trgovine ljudima. Shodno tome, od suštinske je važnosti da ljudska prava budu u središtu svih mera, koje se preduzimaju u cilju sprečavanja i zaustavljanja trgovine ljudima. Mere protiv trgovine ljudima ne smeju da negativno utiču na ljudska prava i dostojanstvo ličnosti, a posebno na prava onih koji su žrtve trgovine, prava migranata, interno raseljenih lica, izbeglica i azilanata.

Države, a gde je moguće međuvladine i nevladine organizacije, treba da razmotre:

1. Preduzimanje koraka kako bi se obezbedilo da usvojene mere za prevenciju i borbu protiv trgovine ljudima nemaju negativan uticaj na prava i dostojanstvo ličnosti uključujući žrtve trgovine ljudima.
2. Konsultovanje sa sudskim i zakonodavnim telima, nacionalnim institucijama iz oblasti ljudskih prava, te relevantnim sektorima civilnog društva prilikom izrade, usvajanja, sprovođenja i revizije zakona, programa i politike iz domena trgovine ljudima.
3. Izrada nacionalnih planova akcije protiv trgovine ljudima. Ovaj proces treba da se iskoristi za izgradnju veza i partnerstva između vladinih institucija i sektora civilnog društva uključenih u borbu protiv trgovine ljudima i za pomoć žrtvama trgovine.
4. Posebno uzeti u obzir da se obezbedi sistematsko bavljenje pitanjem polne diskriminacije kad se predlažu mere protiv trgovine ljudima, kako bi se osiguralo da primena takvih mera nema diskriminatorni karakter.
5. Zaštititi prava na slobodu kretanja svih lica i pobrinuti se da mere za borbu protiv trgovine ljudima ne narušavaju ovo pravo.
6. Obezbediti da zakoni, programi, politike i intervencije protiv trgovine ljudima ne utiču na prava svih lica, uključujući lica koja su bila žrtve trgovine, da traže i uživaju azil koji ih štiti od proganjanja prema međunarodnom zakonu o izbeglicama, posebno kroz delotvornu primenu principa o zabrani proterivanja.

7. Uspostaviti mehanizme kontrole uticaja ljudskih prava na zakone, programe, politiku i intervencije za borbu protiv trgovine ljudima. Treba da se razmotri mogućnost davanja ove uloge nezavisnim nacionalnim institucijama ljudskih prava, tamo gde takva tela postoje. Nevladine organizacije, koje rade sa žrtvama trgovine ljudima, treba podstaći da učestvuju u kontroli i oceni uticaja ljudskih prava na mere protiv trgovine ljudima.
8. Predstaviti detaljne informacije o merama koje se preduzimaju u prevenciji i borbi protiv trgovine ljudima u periodičnim izveštajima nadležnim telima Ujedinjenih nacija koja se bave kontrolom primene sporazuma o ljudskim pravima.⁴
9. Obezbediti da bilateralni, regionalni i međunarodni ugovori o saradnji i drugi zakoni i politike, koje se odnose na trgovinu ljudima, ne utiču na prava, obaveze i odgovornosti države prema međunarodnom pravu uključujući zakone o ljudskim pravima, humanitarno pravo i zakone o izbeglicama.
10. Ponuditi tehničku i finansijsku pomoć državama i relevantnim sektorima civilnog društva u razvijanju i primeni strategije protiv trgovine ljudima koja se zasniva na principima ljudskih prava.

Smernica 2: Identifikovanje žrtava trgovine i trgovaca ljudima

Trgovina ljudima podrazumeva više od organizovanog kretanja osoba u cilju profita. Suštinski bitni dodatni faktor koji razlikuju trgovinu ljudima od krijumčarenja imigranata, je prisustvo sile, prinude ili prevare tokom čitavog ili u nekom delu procesa, gde se takva prevara, sila ili prinuda koristi u svrhu eksploatacije. Dok dodatni elementi koji razlikuju trgovinu ljudima od krijumčarenja ljudi nekada mogu biti očigledni, u mnogim slučajevima ih je teško dokazati bez angažovane istrage. Neuspeh u tačnom identifikovanju žrtve trgovine ljudima obično biva uzrokom daljeg kršenja njenih ljudskih prava. Stoga, države su obavezne da obezbede da je takvo identifikovanje moguće i da se ono događa.

Države su takođe obavezne da dužnu pažnju posvete identifikaciji trgovaca ljudima,⁵ uključujući i one koji su uključeni u kontrolu i eksploataciju lica s kojima se trguje.

Države, i gde je to moguće međuvladine i nevladine organizacije, treba da razmotre:

1. Izradu smernica i procedura za relevantne državne organe vlasti i službenike, kao što su policija, granična služba, službenici za imigraciju i drugi, uključeni u otkrivanje, pritvor,

⁴ Nadležna tela UN za kontrolu primene međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima su Komitet za ljudska prava; Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava; Komitet za ukidanje diskriminacije prema ženama; Komitet za eliminaciju rasne diskriminacije; Komitet protiv torture i Komitet za prava deteta.

⁵ Tamo gde se u ovim Principima i smernicama pojavljuje pojam „trgovci ljudima“, isti se odnosi na: one koji vrbuju, prevoze, kontrolišu žrtve trgovine, one koji premeštaju i/ili drže te osobe u izrabljujućem položaju; one koji su umešani u krivična dela u vezi sa trgovinom ljudima; i one koji izvlače neposrednu ili posrednu korist iz trgovine ljudima, komponentnih dela i prekršaja u vezi sa njom.

- prihvat i obradu podataka ilegalnih migranata, kako bi omogućili brzu i tačnu identifikaciju lica koja su žrtve trgovine.
2. Za odgovarajuće državne uprave i službenike, obezbediti adekvatnu obuku za identifikovanje lica koja su žrtve trgovine i tačnu primenu gore pomenutih smernica i procedura.
 3. Obezbediti saradnju između odgovarajućih organa, službenika i nevladinih organizacija da bi se omogućilo identifikovanje žrtava trgovine ljudima i pružanje pomoći istim. Organizacija i sprovođenje takve saradnje treba da dobije formalni okvir u cilju postizanja maksimalne delotvornosti.
 4. Identifikovati odgovarajuće tačke intervencije kako bi se migranti i potencijalni migranti upozorili na moguće opasnosti i posledice trgovine, te dobili informacije koje im omogućavaju da traže pomoć ukoliko im je potrebna.
 5. Obezbediti da lica koja su bila žrtve trgovine ne budu kažnjena za povrede imigracionih zakona i za aktivnost u koju su uključena, a koja je direktna posledica njihovog položaja žrtve trgovine.
 6. Obezbediti da lica, koja su bila žrtve trgovine, ne budu u bilo kojim okolnostima zadržana u imigracionom ili u bilo kojoj drugoj vrsti pritvora.
 7. Obezbediti postojanje procedura za prijem i razmatranje zahteva za azil, kako za lica s kojima se trgovalo, tako i za krijumčarena lica, tako da se uvek poštuje princip zabrane proterivanja.

Smernica 3: Istraživanje, analiza, procena i širenje informacija

Delotvorne i realne strategije protiv trgovine ljudima moraju da budu zasnovane na tačnim i aktuelnim informacijama, iskustvima i analizi. Od suštinske je važnosti da sve strane uključene u izradu i sprovođenje ovih strategija ovo jasno shvataju.

Mediji imaju važnu ulogu u podizanju nivoa razumevanja fenomena trgovine ljudima u javnosti, dajući tačne informacije u skladu sa standardima profesionalne etike.

Države, i gde je to pogodno, međuvladine i nevladine organizacije treba da razmotre:

1. Usvajanje i konstantno korišćenje međunarodno usvojenih definicija trgovine ljudima sadržanih u Protokolu iz Palerma.⁶
2. Standardizovano prikupljanje statističkih podataka o trgovini ljudima i sličnim kretanjima (kao što je krijumčarenje migranata) koji mogu da uključuju element trgovine.
3. Obezbediti da se pojedinačni podaci o licima koja su bila žrtve trgovine budu raslojeni po starosti, polu, nacionalnosti i drugim relevantnim karakteristikama lica.
4. Preduzimanje, podsticanje i sastavljanje istraživanja o trgovini ljudima. Takva istraživanja treba da budu postavljena na čvrstim etičkim principima uključujući shvatanje nužnosti da

⁶ PROTOKOL ZA PREVENCIJU, SUZBIJANJE I KAŽNJAVANJE TRGOVINE LJUDSKIM BIĆIMA, NAROČITO ŽENAMA I DECOM (Protokol iz Palerma), KOJI DOPUNJAVA KONVENCIJU UJEDINJENIH NACIJA PROTIV TRANSNACIONALNOG ORGANIZOVANOG KRIMINALA definiše trgovinu ljudskim bićima kao: "vrbovanje, prevoženje, prebacivanje, skrivanje i primanje lica, putem pretnje silom ili upotrebom sile ili drugih oblika prisile, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlašćenja ili teškog položaja ili davanja ili primanja novca ili koristi da bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, u cilju eksploatacije. Eksploatacija obuhvata, kao minimum, eksploataciju prostitucije drugih lica ili druge oblike seksualne eksploatacije, prinudni rad ili službu, ropstvo ili odnos sličan ropstvu, servitut ili uklanjanje organa (član 3 (a)). Protokol dalje utvrđuje da se vrbovanje, prevoženje, prebacivanje, skrivanje ili primanje deteta u svrhu eksploatacije smatra «trgovinom ljudi» čak ako to ne uključuje bilo koje od napred navedenih sredstava (član 3c)

lica, koja su bila predmet trgovine, ne budu ponovo izložena viktimizaciji. Istraživačke metodologije i tehnike tumačenja, treba da budu najvišeg kvaliteta.

5. Kontrola i ocena odnosa između svrhe zakona, politika i intervencija na polju borbe protiv trgovine ljudima, i njihovog stvarnog učinka. Posebno treba razdvojiti mere koje stvarno smanjuju problem trgovine ljudima od mera koje za rezultat imaju prebacivanje problema s jednog mesta ili grupe na neko drugo mesto ili u neku drugu grupu.
6. Sagledavanje važnosti doprinosa koji lica koja su doživela trgovinu ljudima, na strogo dobrovoljnoj osnovi, mogu dati u izradi i sprovođenju intervencija protiv trgovine ljudima i proceni njihovog uticaja.
7. Prepoznavanje ključne uloge koju mogu da imaju nevladine organizacije u poboljšanju sprovođenja zakona o trgovini ljudima, tako što relevantnim organima pružaju informacije o slučajevima trgovine ljudima i njihovim obrascima, vodeći računa o potrebi očuvanja privatnosti lica koja su bila žrtve trgovine.

Smernica 4: Obezbeđivanje adekvatnog pravnog okvira

Nedostatak specijalizovanog i/ili odgovarajućeg zakonodavstva o trgovini ljudima na nacionalnim nivoima je identifikovano kao jedna od najvećih prepreka u borbi protiv trgovine ljudima. Postoji hitna potreba usklađivanja pravnih definicija, procedura i saradnje na nacionalnim i regionalnim nivoima u skladu sa međunarodnim standardima. Izrada adekvatnih pravnih okvira koji su dosledni odgovarajućim međunarodnim dokumentima i standardima takođe će igrati važnu ulogu u prevenciji trgovine ljudima i posledične eksploatacije.

Države treba da razmotre:

1. Menjanje ili usvajanje nacionalnog zakonodavstva u skladu sa međunarodnim standardima, tako da se krivično delo trgovine ljudima jasno definiše i daju detaljna uputstva o raznovrsnim kažnjivim elementima u nacionalnom zakonu. Sve radnje sadržane u definiciji trgovine ljudima kao što su dužničko ropstvo, prinudni rad, ili prisilna prostitucija treba, takođe, da budu krivično gonjene.
2. Usvajati regulativu koja bi predvidela administrativnu, parničnu i, gde je potrebno, krivičnu odgovornost pravnih lica za dela trgovine ljudima, kao dodatak odgovornosti koju imaju fizička lica. Revizija sadašnjih zakona, administrativne kontrole i uslova izdavanja dozvola poslovima koji mogu da posluže kao paravan za trgovinu ljudima, kao što su biroi za sklapanje brakova, agencije za zapošljavanje, putne agencije, hoteli i agencije za pratnju.
3. Izrada zakonskih odredaba za delotvorno i srazmerno krivično kažnjavanje (uključujući i kaznu pritvora koji prethodi ekstradiciji u pojedinim slučajevima). Gde je to moguće, regulativa treba da predvidi dodatne kazne za lica proglašena krivim za trgovinu ljudima sa otežavajućim okolnostima, uključujući dela trgovine decom ili dela koja su počinili državni službenici ili bili u njima saučesnici.
4. Usvajanje zakonskih odredbi za konfiskaciju imovine i stečene dobiti od trgovine ljudima ili sličnim prekršajima. Gde je to moguće, zakonom treba odrediti da će prihodi od te konfiskacije biti upotrebljeni u korist žrtava trgovine ljudima. Treba razmotriti uspostavljanje fondova za kompenzaciju žrtvama trgovine ljudima i korišćenje konfiskovane imovine za finansiranje takvih fondova.
5. Regulativa treba da spreči krivično gonjenje lica, njihovo pritvaranje i kažnjavanje za

nezakonit ulazak ili boravak ili aktivnosti u koje su uključena kao direktnu posledicu njihovog položaja kao žrtava trgovine ljudima.

6. Obezbediti da je zaštita lica koja su bila žrtve trgovine ugrađena u regulativu na polju borbe protiv trgovine ljudima, uključujući zaštitu od trenutne deportacija ili povratka tamo gde postoje osnovane sumnje da će takva deportacija ili povratak predstavljati visoki rizik za bezbednost lica koje je bilo žrtva trgovine ili njegove/njene porodice.
7. Dati zakonsku zaštitu licima koja su bila žrtve trgovine kada se dobrovoljno slože da sarađuju sa službama za sprovođenje zakona, uključujući njihovo pravo da na zakonit način ostanu unutar zemlje odredišta tokom trajanja bilo kakvih pravnih procesa.
8. Uspostaviti delotvorne odredbe kako bi lica koja su bila žrtve trgovine dobila informacije o svom pravnom statusu i pravnu pomoć na jeziku koji ona razumeju, kao i odgovarajuću socijalnu zaštitu za ispunjenje njihovih trenutnih potreba. Države treba da se postaraju da pravo na takve informacije, pomoć i trenutnu podršku ne bude diskrecione prirode, već da bude na raspolaganju svim osobama koje su identifikovane kao žrtve trgovine ljudima.
9. Obezbediti da lica koja su bila žrtve trgovine imaju zakonsko pravo na parničnu tužbu protiv navodnih trgovaca ljudima.
10. Obezbediti da su zakonski propisane garancije zaštite svedoka.
11. Izraditi zakonske odredbe za kažnjavanje javnog sektora kod saučesništva ili umešanosti u trgovinu ljudima ili eksploataciju u vezi s istom.

Smernica 5: Obezbediti adekvatan odgovor organa koji sprovode zakon

Iako postoje dokazi da se obim trgovine ljudima povećava u svim regionima sveta, vrlo malo trgovaca je uhvaćeno. Uspešnije sprovođenje zakona će obeshrabriti trgovce i tako direktno uticati na smanjenje potražnje za trgovinom.

Adekvatan odgovor organa koji sprovode zakon kada je u pitanju trgovina ljudima zavisi od saradnje lica koja su bila žrtve trgovine ili drugih svedoka. U mnogim slučajevima pojedinci oklevaju ili nisu u mogućnosti da prijave trgovce ljudima i istupe kao svedoci, jer nemaju poverenja u policiju i sudski sistem i/ili zbog nedostatka delotvornog zaštitnog mehanizma. Ovi problemi se komplikuju kada su službenici organa za sprovođenje zakona umešani ili su saučesnici u trgovini ljudima. Potrebno je preduzimati jake mere kako bi se obezbedilo da se takvi slučajevi istraže, krivično gone i kažnjavaju. Službenici koji sprovode zakon moraju biti svesni da je najvažniji uslov da se postigne bezbednosti lica koja su bila žrtve trgovine ljudima. Odgovornost podizanja njihove svesti ostaje na istražitelju i ne može biti ukinuta.

Države, i gde je to moguće, međuvladine i nevladine organizacije treba da razmotre:

1. Da zaposlenima u organima za sprovođenje zakona podignu svest o tome da je njihova primarna dužnost obezbeđivanje sigurnost i neposredne zaštite lica koja su bila žrtve trgovine.
2. Obezbediti da je osoblje organa za sprovođenje zakona adekvatno obučeno za istragu i krivično gonjenje u slučajevima trgovine ljudima. Ova obuka treba da bude usmerena na razumevanje potreba lica koja su bila žrtve trgovine, posebno žena i dece i treba da vodi računa o praktičnoj vrednosti podsticaja u odluci lica koja su bila žrtve trgovine i drugih, da prijave trgovce. Uključivanje odgovarajućih nevladinih organizacija u takvu obuku treba da

- se shvati kao način za povećanje svrsishodnost i delotvornost.
3. Osoblju koje sprovodi zakon treba dati adekvatna istražna ovlašćenja i tehnike, koji bi omogućili delotvornu istragu i krivično gonjenje osumnjičenih trgovaca ljudima. Država treba da pomogne razvoj aktivnih istražnih procedura gde se izbegava preveliko oslanjanje na svedočenje žrtve.
 4. Formirati posebne jedinice protiv trgovine ljudima (sastavljene od muškaraca i žena) kako bi se unapredili stručnost i profesionalizam.
 5. Garantovati da će trgovci ostati u fokusu strategija protiv trgovine ljudima i da organi za sprovođenje zakona neće dovoditi lica koja su bila žrtve trgovine u rizik da budu kažnjena za počinjene prekršaje, koji su posledica njihovog položaja.
 6. Preduzeti sigurnosne mere koje obezbeđuju da se tokom operacije “oslobađanja” dalje ne povređuju prava i dostojanstvo lica koja su bila žrtve trgovine. Takve operacije treba da budu preduzete tek onda kada su uspostavljene odgovarajuće procedure, koje će odgovoriti na potrebe na taj način oslobođenih lica koja su bila žrtve trgovine.
 7. Razviti osetljivost policije, tužilaca, granične službe, imigracionih i sudskih vlasti, socijalnih i javnih zdravstvenih radnika na problem trgovine ljudima i obezbediti specijalizovanu obuku u identifikovanju slučajeva trgovine ljudima, borbe protiv trgovine ljudima i zaštite prava žrtava.
 8. Uložiti odgovarajuće napore za zaštitu pojedinaca žrtava trgovine ljudima tokom istrage, u sudskom procesu i tokom svakog narednog perioda kada sigurnost lica koja su bila žrtve trgovine to zahteva. Odgovarajući programi zaštite mogu da obuhvate neke ili sve od ovih elemenata: pronalaženje bezbednog mesta u zemlji destinacije; pristup nezavisnom pravnom savetovanju; zaštitu identiteta tokom trajanja postupka; identifikaciju mogućnosti za nastavak boravka, preseljenje ili repatrijaciju.
 9. Podstaci organe za sprovođenje zakona da rade u partnerstvu sa nevladinim službama kako bi obezbedili da lica koja su bila predmet trgovine dobiju potrebnu zaštitu i pomoć.

Smernica 6 : Zaštita i pomoć licima koja su bila žrtve trgovine

Krug trgovine ljudima ne može da bude razbijen bez obraćanja pažnje na prava i potrebe onih koji su bili žrtve trgovine. Odgovarajuća zaštita i pomoć treba da budu omogućeni svim tim licima bez diskriminacije.

Države, a gde je to moguće, međuvladine i nevladine agencije treba da razmotre:

1. Obezbeđenje, u saradnji s nevladinim sektorom, sigurnog i adekvatnog skloništa koje zadovoljava potrebe lica koja su bila žrtve trgovine. Smeštaj u takvoj kući ne sme da zavisi od spremnosti žrtava da svedoče u krivičnim postupcima. Lica koja su bila žrtve trgovine ne bi trebalo da se drže u imigracionim centrima, drugim ustanovama pritvora ili kućama za skitnice.
2. Obezbediti, u saradnji sa nevladinim organizacijama, da lica koja su bila žrtve trgovine imaju pristup primarnoj zdravstvenoj zaštiti i savetovanju. Od lica koja su bila žrtve trgovine, se ne sme zahtevati da prihvate takvu vrstu podrške i pomoći i oni ne bi trebalo da budu izloženi obaveznom testiranju na bolesti uključujući HIV/AIDS.
3. Obezbediti da lica koja su bila žrtve trgovine budu obavestena o svom pravu pristupa diplomatsko konzularnom predstavništvu svoje države. Osoblje u ambasadama i

konzulatima treba da bude odgovarajuće obučeno, kako bi na zahtev lica koje je bilo žrtva trgovine, pružilo informaciju i pomoć. Ove odredbe se ne odnose na lica koja su bila žrtve trgovine i traže azil.

4. Obezbediti da pravne procedure u kojima učestvuju lica, koja su bila predmet trgovine, ne štete njihovim pravima, dostojanstvu i fizičkoj ili psihološkoj dobrobiti.
5. Dati licima, koja su bila žrtve trgovine, pravnu i drugu pomoć u vezi sa bilo kakvim krivičnim, parničnim i drugim postupcima protiv trgovaca/eksploatatora. Žrtvama treba pružiti informaciju na jeziku koji razumeju.
6. Obezbediti da su lica, koja su bila žrtve trgovine, delotvorno zaštićena od zlostavljanja, pretnji ili zastrašivanja trgovaca ljudima ili njihovih saradnika. U tom smislu ne sme se javno objavljivati identitet žrtava i njihova privatnost treba da bude zaštićena i poštovana u najvećoj mogućoj meri, istovremeno uzimajući u obzir prava optuženih na pravično suđenje. Lica koja su bila žrtve trgovine moraju da budu unapred potpuno obaveštena o teškoćama kod zaštite identiteta i ne bi im se smela graditi pogrešna i nerealna očekivanja u vezi sa sposobnostima organa za sprovođenje zakona u tom smislu.
7. Obezbediti siguran i, gde je moguće dobrovoljan, povratak lica koja su bila žrtve trgovine, istražujući mogućnosti boravka u zemlji odredišta ili preseljenja u treću zemlju u izuzetnim okolnostima (npr. da se spreči odmazda ili u slučajevima gde se ponovna viktimizacija smatra mogućom).
8. U partnerstvu sa nevladinim organizacijama, obezbediti da lica, koja su bila žrtve trgovine, a vratila su se u zemlju porekla, dobiju pomoć i podršku, neophodnu da se obezbedi njihova dobrobit, njihova socijalna reintegracija i spreči ponovna viktimizacija. Mere treba da budu preduzete kako bi se osigurala odgovarajuća psihološka i zdravstvena zaštita, stanovanje, usluge obrazovanja i zaposlenja za povratnike žrtve trgovine ljudima.

Smernica 7: Prevencija trgovine ljudima

Strategije protiv trgovine ljudima treba da imaju u vidu potražnju kao osnovni razlog nastajanja trgovine. Države i nevladine organizacije treba takođe da razmotre faktore koji povećavaju podložnost trgovini ljudima, uključujući nejednakost, siromaštvo i sve oblike diskriminacije i predrasuda. Uspešne preventivne strategije treba da budu zasnovane na postojećim iskustvima i tačnim informacijama.

Države u partnerstvu s međuvladinim i nevladinim organizacijama i gde je moguće, koristeći razvojne politike i programe o saradnji, treba da razmotre:

1. Analizu faktora koji izazivaju potražnju za eksploatatorskim seksualnim uslugama i eksploatatorskim radom, i preduzimanje jakih zakonskih mera, politika i drugih mera kojima će odgovoriti na ove probleme.
2. Razvoj programa koji pružaju opcije za dalji život, uključujući osnovno obrazovanje, zanatsku obuku i pismenost, posebno za žene i druge tradicionalno ugrožene grupe.
3. Unapređenje pristupa dece obrazovnim mogućnostima i povećanje broja, posebno ženske, dece koja pohađaju škole.
4. Obezbediti da se potencijalni migranti, posebno žene, na odgovarajući način obaveste o rizicima migracije (npr. eksploataciji, dužničkom ropstvu, zdravstvenim i pitanjima sigurnosti lica, uključujući izloženost HIV/SIDA) kao i dostupnim putevima legalne

- migracije bez eksploatacije.
5. Razvijati informativne kampanje sa ciljem da se unapredi svest o opasnosti trgovine ljudima. Takve kampanje treba da daju informacije o kompleksnosti problema trgovine ljudima i razlozima zašto pojedinci mogu doneti potencijalno opasne odluke kada se odluče za migraciju.
 6. Revizija i menjanje politika koje teraju ljude na nelegalnu i nezaštićenu migraciju zarad posla. Ovaj proces treba da uključi istraživanje uticaja represivnih i/ili diskriminatorских zakona o radu u vezanih za nacionalnost, imovinu, imigraciju, emigraciju i migrante, naročito na žene.
 7. Ispitivanje načina za uvećanje kapaciteta legalne, unosne radne migracije bez eksploatacije. Promocija radne migracije, od strane države, treba da zavisi od postojanja redovnih i nadzornih mehanizama zaštite prava migrantskih radnika.
 8. Jačanje kapaciteta agencija za sprovođenje zakona za hapšenje i krivično gonjenje umešanih u trgovinu ljudima kao preventivne mere. Ovo uključuje sigurnost da služba za sprovođenje zakona rade u skladu sa svojim zakonskim ovlašćenjima.
 9. Usvajanje mera za smanjenje ugroženosti, obezbeđujući da su odgovarajući pravni dokumenti o rođenju, državljanstvu i braku dostupni svim licima.

Smernica 8: Posebne mere zaštite i pomoći deci žrtvama trgovine

Posebne fizičke, psihološke i psihosocijalne štete koje su preživela deca žrtve trgovine i njihova sve veća podložnost eksploataciji, zahtevaju da ona u zakonima, politikama, programima i intervencijama budu tretirane odvojeno od odraslih lica, koja su bila žrtve trgovine. Najbolji interes deteta mora da bude od prioritnog značaja u svim akcijama koje se tiču dece žrtava trgovine ljudima, bilo da ih preduzimaju javne ili privatne institucije socijalne zaštite, sudovi, administrativne vlasti ili zakonodavna tela. Deca žrtve trgovine treba da dobiju odgovarajuću podršku i zaštitu, dok se posebna pažnja mora posvetiti njihovim specijalnim pravima i potrebama.

Države, i gde je to moguće i međuvladine i nevladine organizacije treba da razmotre kao dodatak merama istaknutim u smernicama pod brojem šest, sledeće:

1. Obezbediti da definicija trgovine decom u zakonu i u politikama odražava potrebu za njihovom naročitom zaštitom, uključujući odgovarajuću pravnu zaštitu. Posebno, i u skladu sa Protokolom iz Palerma, kada je u pitanju dete, da bi se odredilo da se radi o trgovini ljudima, nisu potrebni dokazi o prevari, sili, prinudi itd.
2. Obezbediti postojanje procedure za brzo identifikovanje dece žrtava trgovine.
3. Obezbediti da deca, koja su žrtve trgovine, ne budu izložena krivičnom gonjenju ili kažnjavanju za dela koja su rezultat položaja u kome su bila.
4. U slučaju kada deca nisu u pratnji rođaka ili staratelja, preduzeti korake za otkrivanje članova porodice. Nakon ocene rizika i konsultacije sa detetom, treba da budu preduzete mere, kako bi se omogućilo spajanje deteta žrtve trgovine s njegovom porodicom, kada je to u najboljem interesu deteta.
5. U situacijama kada bezbedan povratak deteta porodici nije moguć, ili takav povratak nije u najboljem interesu deteta, uspostaviti adekvatne aranžmane zaštite, poštujući prava i dostojanstvo tog deteta.
6. U oba slučaja, iz prethodna dva stava, osigurati da dete koje može samo formirati svoje

mišljenje uživa pravo da takvo mišljenje i iskaže, slobodno u svim stvarima koje se njega tiču, posebno u pogledu odluke o mogućem povratku porodici, i oceniti mišljenje deteta u skladu sa njegovim godinama i zrelošću.

7. Usvojiti posebnu politiku i programe zaštite i podrške deci koja su bila žrtve trgovine. Deci treba omogućiti odgovarajuću fizičku, psihološku, pravnu, obrazovnu, zdravstvenu pomoć i stanovanje.
8. Usvojiti neophodne mere zaštite prava i interesa deteta u svim fazama krivičnog postupka protiv navodnih prekršitelja i tokom procedure za dobijanje obeštećenja.
9. Zaštititi, kada je potrebno, privatnost i identitet deteta žrtve i preduzeti mere kako bi se izbeglo širenje informacija koje bi vodile njegovoj identifikaciji.
10. Preduzeti mere da se obezbedi primerena obuka, posebno pravna i psihološka, za lica koja rade sa decom žrtvama trgovine.

Smernica 9: Pristup pravnom leku

Lica koja su bila žrtve trgovine, kao žrtve povrede ljudskih prava, imaju međunarodno priznato pravo na adekvatan i odgovarajući pravni lek. To pravo nije često dostupno licima koja su bila žrtve trgovine, zato što ona obično nemaju saznanja o mogućnostima i postupcima za dobijanje pravnog leka, uključujući odštetu za trgovinu ljudima i eksploataciju u vezi s istom. Kako bi se prevazišao ovaj problem, pravna i druga materijalna pomoć treba da bude pružena žrtvama trgovine ljudima, kako bi one ostvarile pravo na odgovarajući i pravični pravni lek.

Države, i gde je to moguće, međuvladine i nevladine organizacije, treba da razmotre:

1. Obezbede da žrtve trgovine imaju primenjivo pravo na pravični i adekvatni pravni lek, uključujući sredstva potrebna za potpunu rehabilitaciju, u meri u kojoj je to moguće. Ovakva vrsta pravne nadoknade može po prirodi biti krivična, parnična i upravna.
2. Obezbede informacije kao i pravnu i drugu zaštitu kako bi se omogućilo licima, koja su bila žrtve trgovine, da pristupe pravnom leku. Postupci za dobijanje pravnog leka treba da budu jasno objašnjeni na jeziku koji ta osoba razume.
3. Uspostave aranžmane kako bi se licu koje je bilo žrtva trgovine obezbedilo da bezbedno boravi u zemlji u kojoj traži pravni lek, a tokom trajanja bilo kakve krivičnog, parničnog ili administrativnog postupka.

Smernica 10: Obaveze mirovnih snaga, civilne policije, humanitarnog i diplomatskog osoblja

Direktno ili indirektno, učešće mirovnih snaga, civilne policije, humanitarnog i diplomatskog osoblja u trgovini ljudima izaziva posebnu zabrinutost. Države, međuvladine, i nevladine organizacije su odgovorne za postupke onih koji rade pod njihovom odgovornošću i zbog toga su odgovorne za preduzimanje delotvornih mera za sprečavanje učešća njihovih državljana ili zaposlenih u trgovini ljudima i eksploataciji u vezi sa istom. Od njih se takođe zahteva da pomno istraže sve navode o trgovini ljudima i eksploataciji u vezi s istom i da osiguraju i primene odgovarajuće sankcije prema osoblju za koje se pronade da je upleteno u trgovinu ljudima.

Države, i gde je to moguće, međuvladine i nevladine organizacije, treba da razmotre:

1. Obezbeđivanje da se svaki programa obuke, pre i posle angažmana i za sve mirovne snage, snage u izgradnji mira, civilnu policiju, humanitarni i diplomatski personal, na odgovarajući način bavi problemom trgovine ljudima i jasno uspostavlja očekivani standard ponašanja. Ova obuka treba da se izvodi u okviru ljudskih prava, a od strane predavača sa odgovarajućim iskustvom.
2. Obezbediti da su procedure zapošljavanja, smeštaja i transfera (i za privatne izvođače i podizvođače ugovora) stroge i transparentne.
3. Obezbediti da ljudi koji su zaposleni u kontekstu mirovnih operacija, mirotvorstva, civilne policije, humanitarnih i diplomatskih misija nisu upleteni u trgovinu ljudima i eksploataciju u vezi s istom ili korišćenje usluga osoba gde postoji osnovana sumnja da su te osobe žrtve trgovine. Ova obaveza takođe pokriva saučesništvo u trgovini ljudima u smislu korupcije ili udruživanja sa bilo kojim licem ili grupom za koje se osnovano sumnja da su upleteni u trgovinu ljudima i eksploataciju u vezi s istom.
4. Izradu i usvajanje posebne regulative i pravila ponašanja koji uspostavljaju standarde ponašanja i posledice nepostupanja prema tim standardima.
5. Zahtevati od svog osoblja zaposlenog u: mirovnim snagama, mirotvorstvu, civilnoj policiji, humanitarnim i diplomatskim misijama, da prijave bilo koji slučaj trgovine ljudima i eksploatacije u vezi s istom, za koji saznaju.
6. Uspostaviti mehanizme za sistematsku istragu svih navoda o trgovini ljudima i eksploataciji u vezi s istom gde je umešano osoblje zaposleno u kontekstu mirovnih operacija, mirotvorstva, civilne policije, humanitarno i diplomatsko osoblje.
7. Konzistentno primenjivati odgovarajuće krivične, parnične ili administrativne sankcije prema osoblju dokazanom da je bilo umešano ili saučestvovalo u trgovini ljudima i eksploataciji. Međuvladine i nevladine organizacije treba da primenjuju disciplinske sankcije za osobe upletene u trgovinu ljudima i eksploataciju, dodatno ili neovisno od krivičnih sankcija ili drugih sankcija određenih od države na koju se odnosi. Ne sme da se poziva na privilegije i imunitet koji se vezuje za status zaposlenog u cilju zaštite od sankcija za ozbiljno krivično delo kao što je trgovina ljudima i prekršaji u vezi s istom.

Smernica 11: Saradnja i koordinacija između država i regiona

Trgovina ljudima je regionalni i globalni problem na kome se ne može uvek efikasno raditi na nacionalnom nivou: jačanje odgovora na ovaj problem u jednoj zemlji, može dovesti do pomeranja operacije trgovine ljudima na druga mesta. Međunarodna, multilateralna i bilateralna saradnja može da odigra važnu ulogu u borbi protiv trgovine ljudima. Takva saradnja je posebno značajna između zemalja u različitim fazama ciklusa trgovine ljudima.

Države, u kojima je to moguće, međuvladine i nevladine organizacije, treba da razmotre:

1. Usvajanje bilateralnih ugovora sa ciljem prevencije trgovine ljudima, zaštite prava i dostojanstva lica koja su bila predmet trgovine i unapređenja njihove dobrobiti.
2. Ponudu ili na bilateralnim osnovama ili kroz multilateralne organizacije, tehničke i finansijske pomoći državama i relevantnim sektorima civilnog društva u cilju unapređenja razvoja i ostvarenja strategija protiv trgovine ljudima zasnovanih na ljudskim pravima.
3. Razvijanje regionalnih i podregionalnih ugovora o trgovini ljudima, koristeći Protokol iz

- Palerma i odgovarajuće međunarodne standarde ljudskih prava kao osnovnu liniju i okvir.
4. Usvajanje ugovora o radnoj migraciji koji mogu uključivati odredbe za minimalni standarda rada, modele ugovora, načine repatrijacije itd. u skladu s postojećim međunarodnim standardima. Države se aktivno stimulišu da podrže ili primene sve takve sporazume s ciljem da doprinesu eliminaciji trgovine ljudima i eksploatacije.
 5. Razvijati aranžmane saradnje koji olakšavaju brzu identifikaciju lica, koja su bila žrtve trgovine, uključujući razmenu informacija u vezi sa njihovom nacionalnošću i pravom boravka.
 6. Uspostaviti mehanizme koji bi omogućili razmenu informacija koje se tiču trgovaca ljudima i njihovih metoda rada.
 7. Izraditi procedure i protokole za izvođenje aktivnih zajedničkih istraga od strane organa za sprovođenje zakona različitih država koje su u pitanju. Prepoznavajući vrednosti direktnog kontakta, treba da se preduzmu mere za direktni prenos zahteva za pomoć između lokalnih nadležnih organa, kako bi se osiguralo da su takvi zahtevi brzo procesirani, a zajedničko delovanje na operativnom nivou unapređeno.
 8. Obezbediti saradnju u istragama i sudskim procesima na polju trgovine ljudima i prekršaja u vezi s istim, između pravosudnih organa država, posebno kroz zajedničke metodologije krivičnog gonjenja i zajedničke istrage. Ova saradnja bi trebalo da uključi pomoć u identifikovanju i ispitivanju svedoka, uzimajući u obzir njihovu bezbednost; u identifikovanju, pribavljanju i očuvanju dokaza; u izradi i služenju pravnim dokumentima neophodnim da se obezbede dokazi i svedoci i u sprovođenju presuda.
 9. Pobrinu da po zahtevima za izručenje za prestupe u vezi sa trgovinom ljudima organi određene države postupaju bez nepotrebnog odlaganja.
 10. Uspostavljanje mehanizama za konfiskovanje prihoda zarađenih trgovinom ljudima. Ovakva saradnja trebalo bi da uključuje i pomaganje u identifikovanju, praćenju, zamrzavanju i konfiskovanju sredstava u vezi sa trgovinom ljudima i komponentnim delima.
 11. Razmenu informacija i iskustava u ostvarenju programa pomoći, povratka i integracije uz maksimalni uticaj i učinak.
 12. Podstaknu i omoguće saradnju između nevladinih i drugih organizacija civilnog društva u zemljama porekla, tranzita i odredišta. Ovo je posebno važno kako bi se obezbedila podrška i pomoć žrtvama trgovine koje su repatriране.